

Lp Tarmo Tamm
Riigikogu
Maaelukomisjon

Tallinn, 2. mai 2020

Töajajupuudus seab hooajalised tööd ja marjade korjamise tõsisesse ohtu

Lugupeetud härra maaelukomisjoni esimees!

Täname, et olete põllumajandussektori töajajupuuduse teema taaskord komisjoni päevakorda võtnud.

COVID-19 viirusepuhang ja kehtestatud eriolukord mõjutab olulisel määral Eesti majandust. Kriis on osasid sektoreid juba väga valusalt tabanud, osade sektorite puhul seisavad tõsised probleemid alles ees. Üheks oluliseks probleemide allikaks on kehtestatud piirangud töajajoo liikumisele.

Esimesed Eesti maasikad katmikaladel saavad valmis juba umbes kolme nädala pärast. Hooajaliste töajajate vajaduse kõrghooaeg marjakasvatuse algab hiljemalt 30-40 päeva pärast. Ajakava töajajoprobleemidele lahenduste leidmiseks muutub iga päevaga üha pingelisemaks ning vajalikke otsuseid ei saa enam päevagi edasi lükata.

Põllumajandustootjatel on keskne roll Eesti varustamisel toiduainetega, mistõttu tuleks põllumajandussektori probleemidesse suhtuda täie tõsiduse ja vastutustundega. **Oluline on lähtuda põhimõttest, et seatud piirangud oleksid piisavad rahvatervise tagamiseks, kuid nende rakendamisel peaks olema minimaalne võimalik mõju majandustegevuse toimimisele.**

Oleme ka varasemalt pöördunud töajajoo probleemidega Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu poole ja palunud nendele lahenduste leidmist. Oleme siiralt tänulikud nii valitsusele, Riigikogule kui Teile isiklikult, et Eestis ajutiselt viibivate välisöajajate töajajamise lubasid pikendatakse juuli lõpuni. Kuna seadus veel ei kehti, siis välismaalasi ümber registreerida veel pole saanud, aga tehtud otsus annab eelkõige loomakasvatusele ja ka teistele põllumajandussektoritele mõningast leevendust. Põllumajanduskoja aprilli alguse küsitlus näitas, et umbes kolmandik Eesti piimafarmides töajajavatest lüpsjatest on pärit Ukrainast, mistõttu poleks nende võtme-tähtsusega töajajate kiire asendamine olnud mingil juhul võimalik. Eriti arvestades asjaolu, et töajajate puudus on põllumajandussektorit kummitanud ka enne liikumispiirangute seadmist. Siiralt loodame ja palume, et võimalikult kiiresti taastuks töajajoo liikumisel normaalne olukord, mis lubaks enne juuli lõppu läbi viia töajajate vajaliku rotatsiooni.

Põllumajandussektoris on viimastel aastatel kasutatud olulises mahus välisöajajoo ja sellise välisöajajoo osatähtsus nii oskustöajajate kui hooajatoajajate puhul on kasvanud. 2019. aastal oli põllumajanduse, metsamajanduse, jahinduse, kalanduse, toidu- ja joogitöajajuse, toidu ja joogi serveerimise ja majutuse valdkonnas töajaj enam kui 5000 hooajatoajajat välisriikidest. Sellel hooajal vajab põllumajandussektor meie hinnangul jätkuvalt ca 2000 hooajatoajajat, et tootmisega saaks senises mahus jätkata.

Üldiselt arvatakse, et välisöajajoo kasutamise peamiseks põhjuseks on välismaalastele makstav madalam tasu. Tegelikult on välisöajajoo kasutamise peamiseks põhjuseks kohaliku töajajoo puudus ning välisöajajate täielik pühendumine töö tegemisele, mis on just põllu-majandussektoris piiratud aja jooksul tehtavate hooajaliste tööde puhul kriitilise tähtsusega.

Põllumajanduskoja poolt aprilli alguses tehtud küsitlus piimakarjakasvatavate hulgas näitas, et vaid 5% vastajate sõnul on välistöötajate töötasu üldiselt madalam kui kohalikele töötajatele makstav palk, ligi 73% vastajate sõnul saavad välistöötajad kohalike töötajatega samal tasemel palka ja üle 22% vastas, et välistöötajate palk on pigem kõrgem kui kohalikel töötajatel.

Oleme kuulnud etteheiteid, et põllumajandussektoris makstav palk peaks kohalike inimeste motiveerimiseks olema kõrgem. Põllumajanduses töötavate inimeste palk sõltub põllumajandussaaduste hinnatasemest, mille mõjutamiseks on Eesti põllumajandustootjatel rahvusvahelist konkurentsi arvestades vähe võimalusi. Samuti sõltub see kohalike tarbijate ostujõust, mis on pigem madal. Kuigi nt marjakorjamisel makstakse palka tükitöö alusel, siis ettevõtjate sõnul ulatub normaalselt panustava keskmise töötaja brutopalk kuus Eesti keskmise tasemeni. Väga hea ja kiire maasikakorjaja tasu on aga Eesti keskmisest tunduvalt kõrgem. Põllumajanduskoja piimakarjakasvatavate küsitlusest selgus, et lüpsja keskmine brutokuutasu on 1200 eurot (ulatudes sõltuvalt ettevõttes 1600 euron).

Mõistame, et seoses majanduskriisiga on erinevates sektorites vabanenud ning lähikuudel täiendavalt vabanemas olulises mahus tööjõudu. Põllumajandusettevõtted saavad vähemalt osaliselt kindlasti pakkuda rakendust muudest sektoritest vabanevatele Eesti inimestele, kes on valmis põllumajanduses töötama. Viimase kuu jooksul on tekkinud positiivseid näiteid, kuidas inimesed on põllumajanduses töö leidnud, kuid **kahjuks on üldine seis siiski väga suurt muret tekitav**. Põllumajandusettevõtjad on kohalike töötajate leidmiseks kasutanud kõiki erinevaid võimalusi – Töötukassa, tööportaalid, sotsiaalmeedia, ajalehekuulutused jms – kuid vajalikus mahus tööjõudu leitud ei ole. Oleme põllumajandussektori tööandjaid kutsunud üles tööjõu vajadusest teada andma Töötukassale, kuid kahjuks on suuremas mahus tööjõudu vajavate ettevõtete kogemus kohalike töötajate otsimisel näidanud, et vajalikke töötajaid pole suudetud leida.

Töötukassa statistika näitas, et 17. aprilli seisuga oli aiandusvaldkonnas töökohti pakkuda ca 1000 ning 27. aprilli seisuga ca 700 – arvudest võiks järeldada, et aiandusettevõtjad on vajaliku tööjõudu leidnud, kuid Töötukassa tunnistab ka ise, et tegelikult on lihtsalt aegunud mitmete ettevõtete kuulutused, kus otsiti korraga 100 või 70 marjakorjajat. Töötukassa lehel on 1. mai seisuga põllumajanduse valdkonnas täitmata üle 1000 töökoha. Samas on selge, et kõik tööandjad tööjõu leidmisel Töötukassa peale ei looda. Nt põllumajanduskoja küsitlus piimakarjakasvatavate ettevõtete hulgas näitas, et vaid 27% vastajatest on Töötukassa kaudu lüpsja või muu farmitöölise leidnud. 30% vastas, et tavaliselt pole nad Töötukassa kaudu farmitöötajat leidnud ja 43% pole mitte kunagi Töötukassa kaudu töötajat leidnud.

Nii polegi praegu kahjuks lahendust tööjõuprobleemidele aiandussektoris, kus hooajaliselt otsitakse suurel hulgal töötajaid näiteks taimede istutamiseks, rohimiseks, marjade ja köögiviljade korjamiseks jne. Kuigi need tööd ei eelda üldjuhul põhjalikku eelnevat väljaõpet ja teadmisi ning töö on võimalik ettevõttes kohapeal selgeks õppida, siis kahjuks pole Eestis praegu piisavalt inimesi, kes oleksid valmis eelseisvaks hooajaks sellele suhteliselt raskele füüsilisele tööle pühendumata.

Ettevõtted, kus algaval hooajal vajatakse suurel hulgal töötajaid (hooajaliste töötajate vajadus suuremates marjakasvatavate ettevõtetes ulatub 100-150 töötajani), on tööjõu värbamise protsessi alustanud juba möödunud sügisel ja talvel, et kindlustada selleks hooajaks vajalikus mahus töötajad. Mõistetavalt pole võimalik tuhandeid motiveeritud kohalike töötajaid käigu pealt ja kiiresti leida. Kohalike töötajate palkamise lähikuudel muudab eriti keeruliseks asjaolu, et riik tagab palgatoetust makstes praegu raskustes olevates sektorites töötavatele inimestele vajaliku sissetuleku. Ka senised tööturühvitised (sotsiaalsed tagatised tööta jäänud inimestele) ei motiveeri tööturul vabanevaid inimesi tulema kiiresti põllumajandusettevõtetesse tööle.

Samuti on kohalike töötajate palkamisel takistuseks töö kaotanud inimeste elukoha ja aiandusettevõtjate tegevuskoha omavaheline kaugus. Maasikakorjamine eeldab ettevõttes

kohapeal või ettevõtte vahetus läheduses elamist. Aiandusettevõtjad saavad töötajatele üldjuhul pakkuda küll kohapealset majutust, kuid senine tagasiside on näidanud, et pakutavad tingimused ei sobi Eesti inimestele. Pereinimestel pole ka võimalik kodust laste juurest suveks maale tööle kolida.

Samuti oleme saanud küsimusi, et kuidas varem oli võimalik tootmine korraldada kohaliku tööjõudu kasutades ja nüüd enam ei ole? Märgime siinkohal, et näiteks Eesti marjakasvatus on viimastel aastatel jõudsalt arenenud ning tekkinud suurtel pindadel majandavad marjakasvatuseettevõtted (nt 30 ha), kus vajatakse 100-150 hooajatöötajat.

Eriolukorra lõppemisel on kavas hakata piire avama, mis on positiivne, kuid osade piiride avamine ja osade piiride lukus hoidmine võib tööjõu probleeme isegi süvendada. Eesti ja Soome piiri avamine tähendab näiteks täiendavat survet kohalikele tööjõuturule.

Eriolukorra kehtestamine tähendas, et Politsei- ja Piirivalveamet on eriolukorra lõpuni peatanud lühiajaliste välismaiste töötajate registreerimise, mis tähendab, et eriolukorra lõppemisel on töö kuhjunud ja menetlusajad kujunevad ilmselt ebamõistlikult pikaks ning ei vasta aiandustootjatele kiireloomulisele vajadusele. Mõistame, et kuigi hetkel on välis-töötajate liikumine osaliselt takistatud ka lähtriikide enda poolt (nt Ukraina), siis peame olema valmis olukorra muutumisel kiiresti reageerima. Näiteks meile teadaolevalt avab Moldova 15. mail oma piirid.

Teiste Euroopa Liidu liikmesriikide tegevus on ilmekaks näiteks, et sealsed valitsused tegelevad aktiivselt tööjõupuuduse leevendamiseks vajalike sammude astumisega, sest välis-töötajate täielik asendamine kohalike inimestega pole reaalne. Mõned näited: äsja kutsuti Ühendkuningriigi linnades töötuks jäänud inimesi maale hooajatöödele, lootes leida nii 300 000 huvilist. Esialgu sooviski maale tööle minna 50 000 inimest, kuid lõpuks jõudis neid kogu riigis põllule vaid 112! Nii peavad britid oma põllumajanduse päästmiseks ikka välis-töötajate palkama, sest kui minimaalselt 70 000 hooajatöölist ei leita, jääb saak väikeseks ning toiduainete hinnad tõusevad. Saksamaal on praegu spargli hooaeg. Spargli kätte saamiseks tuleb iga taime vars maa alt noaga läbi lõigata. Tööpäev kestab 10-12 tundi ning töötajatele makstakse alampalka ehk 9,35 eurot/h. Selgus, et enamik kohalikke töötajaid ei suuda pikki päevi nii rasket tööd teha ning kohalikud talunikud kasutavad Rumeenia tööjõudu. Saksamaa valitsus toob aprillis ja mais eelkõige Rumeeniast tellimuslendudega põllutöödele kokku 80 000 hooajatöölist järgides töötajate liikumisel kõiki tervisenõudeid. Soome on soovinud riiki tuua vähemalt 1500 põllumajanduse jaoks hädavajalikku Ukraina põllutöölist, kellest kohale on praegu saanud tuua ligi 200 inimest.

Üldised ettepanekud põllumajandussektori tööjõupuuduse leevendamiseks:

1. Piiride avamisel erinevate riikidega peab põllumajandussektori ajakriitiline tööjõu-probleem olema prioriteetide seadmisel oluliseks kriteeriumiks. Vajadusel tuleb piiride (kasvõi osaliseks) avamiseks teha diplomaatilisi pingutusi ja riikide tasemel koostööd kolmandate riikidega.
2. Taastada võimalikult kiiresti tegevused, mis on vajalikud välismaiste hooajatöötajate riiki sisenemiseks ja tööle asumiseks (hooajatöötajate registreerimine, vajadusel viisade andmine jm).
3. Muutuste juhtimine põllumajandussektori tööjõupoliitikas vajab pikemaajalist plaani. Kohalike inimeste töötamist põllumajanduses peavad soodustama tööturu meetmete kohandamine (nt pikemaajaliste tööampsude lubamine), ümberõppe toetamine, valdkondliku kutseõppe populariseerimine ja soodustamine jms. Arvestades Eesti arengutaset on välis-töötajate kasutamine teatud määral paratamatu ka tulevikus.
4. Soodustada õpilaste ja üliõpilaste hooajalist töötamist, vabastades suvevaheajal 2-3 kuuks palgatavate õpilaste tasud sotsiaalmaksu tasumise kohustusest. Sotsiaal-

maksu vabastus aitaks kompenseerida õpilaste madalamat töövilkust ja täiendavat juhendamise vajadust.

Ettepanekud seoses Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) töökorraldusega:

1. PPA peaks viivitamata jätkama ettevõtjate poolt esitatud hooajaliste töötajate taotluste menetlemist lühiajalise töötamise registris (LTR), vastasel juhul kuhjub ja hilineb esitatud taotluste menetlemine.
2. PPA töökoormust ja taotluste menetlemise ajakulu hakkab suurendama ka asjaolu, et varasemalt esitatud taotlustes tuleb teha muudatusi seoses Eestis viibimise kuupäevadega, mis on eriolukorra tõttu muutunud. Kui LTR-i taotluses inimese Eestis viibimise kuupäev muutub, siis määruse järgi tuleb taotlus uuesti esitada.
3. Ettevõtjad on paljudel juhtudel hooajatöötajate taotlused PPA-le esitanud ja maksnud ka vajalikud riigilõivud. Suuremate ettevõtete puhul ulatub makstud riigilõiv tuhandete eurodeni. Ebaselge on, mis saab makstud riigilõivudest praeguses olukorras?
4. LTRi iseteeninduskeskkond vajab tehnilist täiustamist, sest praegu ei tööta see kahjuks ootuspärase võimekusega.
5. Tagada Eestis viibivate välismaalaste puhul viisade vormistamine mõistliku aja jooksul.
6. PPA peaks põllumajandussektori hooajatöölise taotlusi menetlema eelisjärjekorras ja tekitama neile kiirmenetluse, et oleks võimalik tagada vajalikud hooajatöötajad ajakriitiliseks saagikoristuseks.

Ettepanekud seoses Töötukassa töökorraldusega:

1. Ettevõtjate jaoks on tõsiseks probleemiks pikaajaliselt Töötukassas arvel olevad töötud (ca 30 000 inimest), kellel tegelik huvi töökohta vastu võtta üldjuhul on väga väike või sootuks puudub, kuid kes on aktiivse töötotsija staatuse tõendamiseks kohustatud kord kuus potentsiaalse tööandjaga ühendust võtma.
2. Tavalisi rutiine järgides tekitavad Töötukassas arvel olevad töötud ettevõtjatele täiendavat halduskoormust, kuid hooajatöötajate leidmisel pole Töötukassa teenus vajalikul kujul toimunud ning töötajaid pole leitud.
3. Praegu suunab Töötukassa üldpõhimõttena töötud ilma põhjalikuma eelvalikuta tööandja juurde, kellel tekib seetõttu järsk halduskoormuse kasv. Kui riigi poliitika on Töötukassa kaudu inimeste suunamine maale tööle, siis tuleb Töötukassa teenus ümber korraldada ning praegu lisateenusena pakutav töötotsijate eelvaliku süsteem muuta põllumajandussektori hooajatöötajate puhul lisatasuta standardteenuseks.
4. Aiandusettevõtjad vajavad tööde mõistlikuks korraldamiseks töötajaid, kes on valmis ettevõttes vähemalt ühe kuu töötama. Hooajaline pingeline töö toimub igapäevaselt ja sõltumata ilmastikust.
5. Võimaldada inimestel, kes saavad töötü hüvitisi, alustada tööd ja lähikuudel töötada hooajalistel ametitel põllumajandussektoris, ilma et nende hüvitismaksed lõppeksid.
6. Lähikuudel põllumajanduses rakendust leidvate töötute puhul maksta ettevõtetele palgatoetust, mis kompenseeriks täiendava töötajate juhendamise kulu ja töövilkuse vähenemise.

Ühtlasi märgime, et põllumeeste esindusorganisatsioonid toetavad ja peavad oluliseks erinevaid algatusi (nt #maaleappi), mille kaudu kutsutakse inimesi maale tööle või taludesse vabatahtlikuks. Kindlasti on häid näiteid, kus selliste algatuste kaudu on endale abilisi leidnud väiksemad talud või vähem intensiivse tegevusega tegelevad pereettevõtted. Väga oluline on soodustada ka noorte töökasvatust ja toetada õpilasmalevate tegevust, kuid sellised meetmed ei saa ja ei peagi lahendama põllumajandussektori tööjõu probleeme.

Kordame veelkord, et Eesti põllumajandusettevõtted soovivad leida kodumaist tööjõudu, kuid toidutootmise jätkumiseks on vajalikud kiired lahendused, mis tagavad vajalikus mahus tööjõu kättesaadavuse põllumajandussektoris.

Peame kahjuks tõdema, et välistööjõu kasutamine Eesti põllumajandusettevõtetes on jätkuvalt paratamatult vajalik. Loodame, et suudame erinevate meetmetega tagada põllumajandussektori ettevõtete tõrgeteta tegevuse ning ära hoida tootmismahude languse, mis on ohuks nii riigi toidujulgeolekule, ekspordile kui edasisele majanduslikule toimetulekule. Kui me ei suuda erinevate ametiasutuste ja ettevõtjate koostöös lähiajal tööjõu probleemi lahendada, siis on kahjuks paratamatu kurb pilt põllule maha jäävatest mädanevatest ja hallitavatest maasikatest ning teistest koristamata aiasaadustest.

Lugupidamisega

/digitaalselt allkirjastatud/

Raimond Strastin
Tegevjuht
Eesti Aiandusliit

aiandusliit@aiandusliit.ee

Roomet Sõrmus
Juhatuse esimees
Eesti Põllumajandus-
Kaubanduskoda

info@epkk.ee

Kerli Ats
Juhatuse liige
Eestimaa Talupidajate
Keskliit

kerli@taluliit.ee

Koopia: Siseministerium, Politsei- ja Piirivalveamet, Sotsiaalministerium, Töötukassa, Maaeluministerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, Justiitsministerium, Välisministerium